

WOORDENSCHAT

De 4-Takt

Praktische handvatten voor het taalles- en rekenonderwijs zoals deze Kwaliteitskaart zijn te vinden op www.taalpilots.nl en www.rekenpilots.nl.

De rubriek 'implementatiekoffer' bevat alle informatie en handreikingen die in het kader van de Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs worden ontwikkeld om het onderwijs in de basisvaardigheden te verbeteren.

ALGEMENE – De 4-Takt

Didactisch

De belangrijkste didactische basisregel voor het woorden leren is:
Het leren van een woord zal niet in één keer gebeuren.

We onderscheiden vier didactische stappen in het intentioneel woordenschatonderwijs: de viertakt. Dit didactische model geeft de leerkracht houvast. De kapstokhaken¹ zijn:

1. voorbereiden
2. semantiseren
3. consolideren
4. controleren

Bij het voorbereiden gaat het om activeren van de voorkennis van de leerlingen en om het betrokken maken: leerlingen moeten aandacht krijgen voor het onderwerp en de nieuwe, te leren woorden. Je opent bij de kinderen als het ware dat deel van het woordenschatnetwerk waarbij de aan te leren woorden kunnen worden aangehaakt. Direct daarna volgt het semantiseren: de betekenis van het woord of de woorden wordt verduidelijkt. Dit gebeurt niet los, maar in de context waarin het woord aan de orde is. De kinderen begrijpen vanaf dat moment de betekenis, maar ze moeten de woorden ook nog onthouden. Daarvoor is er het consolideren, het inoefenen van het woord. Het consolideren gaat door totdat alle kinderen de woorden hebben onthouden (dat wil zeggen: totdat de nieuwe woorden een plek hebben gekregen in het netwerk van de woordenschat). Om te weten of het woordleerproces geslaagd is, ga je natuurlijk controleren. Zo weet je of de kinderen passief dan wel actief het woord hebben onthouden.

Hierna zie je de vier stappen van de viertakt nogmaals omschreven, met bij elk van de stappen een kort praktijkvoorbeeld:

¹ zie ook het artikel *Meer en Beter Woorden Leren*, hoofdstuk 5

Stap	Praktijkvoorbeeld
Vorbewerken	De leerkracht van groep 2 haalt met een heel geheimzinnig gezicht een envelop uit haar tas.
Semantiseren	Kijk nou eens. Dit is een <i>envelop</i> . Een <i>envelop</i> is van papier (kijk maar) en een envelop is gemaakt om er brieven in te stoppen. Zou er in deze <i>envelop</i> ook een brief zitten? Ja hoor, er zit een brief in de <i>envelop</i> . (haalt de brief eruit) Nu ik de brief uit de <i>envelop</i> heb gehaald kunnen we lezen. (leest een korte brief voor) Nu stop ik de brief weer terug in deze <i>envelop</i> van papier.
Consolideren	Leerkracht vertelt een kort verhaaltje waarin 5 keer het woord envelop voorkomt. De kinderen hebben allemaal een envelop. Als ze het woord envelop horen steken ze deze zo snel mogelijk omhoog.
Controleren	Leerkracht schrijft een briefje en vraagt aan het taalzwakste kind: waar doen we de brief in? In deze tas, deze doos of in deze envelop? En later vraagt ze: waar zullen we de brief indoen?

In de praktijk behandelen we niet alleen losse woorden maar ook groepjes van woorden die bij elkaar horen. Bij het woord *envelop* zou je meteen *adres* en *postzegel* kunnen meenemen. Dit noemen we dan een woordcluster.

In het volgende voorbeeld zie je hoe een leerkracht een woordcluster 'door de viertakt haalt'. Deze leerkracht van groep 5 behandelt de woorden 'artikel' en 'journalist' in één keer.

Stap	Praktijkvoorbeeld
Vorbewerken	De leerkracht van groep 5 komt de klas al lezend binnen met een uitgevouwen krant. Ze blijft lezen en roept pas na een tijdje: 'ik lees hier dat kinderboekenweek is'.
Semantiseren	Dat is een krantenartikel. Een <i>artikel</i> is een stukje tekst in de krant. Kijk, dit is het <i>artikel</i> (het is gemarkeerd) over de kinderboekenweek. Dit stukje tekst in de krant, dit <i>artikel</i> , is geschreven door een <i>journalist</i> . Een <i>journalist</i> schrijft voor de krant. De <i>journalist</i> schrijft over wat er allemaal in de wereld gebeurt. Deze <i>journalist</i> heeft een <i>artikel</i> geschreven over de kinderboekenweek. Hier staat de naam van de <i>journalist</i> . Er staan heel veel <i>artikelen</i> in de krant. Er gebeurt natuurlijk veel in de wereld om over te schrijven. Kijk maar, hier een <i>artikel</i> over prinses Maxima. En hier een <i>artikel</i> over voetbal en oh, wat zielig, hier een <i>artikel</i> over een auto-ongeluk. Ja, er staan veel stukjes in de krant. En al die <i>krantenartikelen</i> worden geschreven door <i>journalisten</i> . De <i>journalisten</i> werken voor de krant en schrijven over wat er allemaal gebeurt in de wereld. Bedenk eens samen welk <i>krantenartikel</i> je zou willen lezen.
Consolideren	De leerlingen zoeken in duo's naar artikelen in de krant die ze interessant vinden. Wie wil later journalist worden? Waarover wil je dan schrijven? De leerlingen gaan op zoek naar artikelen en journalisten in tijdschriften. Ze moeten aangeven of het een artikel of reclame is. Leerlingen schrijven zelf een artikeltje voor de schoolkrant.

Stap	Praktijkvoorbeeld
	Leerlingen zoeken verschillende soorten artikelen (sport, politiek, kunst, etc.)
Controleren	Passief: Elk kind krijgt een stuk krant en markeert twee artikelen en onderstreept daarbij de naam van de journalist. Actief: de leerkracht vraagt: 'Hoe noem je een stukje tekst in de krant waarin je iets kunt lezen over de wereld? En hoe heet iemand die dat schrijft voor de krant?'

Door het woordenschatonderwijs in te bedden in het zaakvakonderwijs kan veel winst behaald worden. Woorden worden dan geselecteerd uit de tekst en vooraf behandeld, zodat leerlingen de inhoud van de tekst beter begrijpen. De voorbereiding valt dan samen met de introductie van de les, de semantisering met de uitleg van de nieuwe leerstof, de consolidering met bijvoorbeeld het lezen van een tekst en de controle met het beantwoorden van vragen naar aanleiding van de tekst.

Stap	Praktijkvoorbeeld										
Vorbewerken	De leerkracht komt binnen met een zak aardappels. Deze aardappelen komen van boer Jan. Een speciale boer....!										
Semantiseren	(Groot vel papier, leerkracht tekent 2 vierkanten) Boer Piet besluit op dit stuk land koeien te zetten. Dat heet veeteelt. (tekent schetsmatig een paar koeien en schapen of plakt plaatjes). Veeteelt wil zeggen dat je vee, bijv. koeien of schapen houdt. Bij veeteelt verdient de boer zijn geld metenz. Boerin Alida wil geen beesten, geen vee, op het veld laten lopen. Zij wil geen veeteelt maar doet aan akkerbouw. Bij akkerbouw zorg je dat er bijvoorbeeld graan of aardappels op het land gaan groeien. (tekent graan en mais of plakt plaatjes) Akkerbouw is dus.... Nu weten jullie vast op wat voor soort land boer Jan werkt. Heeft hij veeteelt of akkerbouw? Stel nu, je bent zelf boer. Waar kies je dan voor? Waarom?										
Consolideren	Lezen van de tekst. De leerlingen vullen het schema verder in met extra begrippen uit de tekst die horen bij akkerbouw respectievelijk veeteelt. <table border="1" data-bbox="997 1451 1453 1597"> <thead> <tr> <th>akkerbouw</th> <th>veeteelt</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>*granen</td> <td>*koeien</td> </tr> <tr> <td>*gewassen</td> <td>*veestapel</td> </tr> <tr> <td>*verbouwen</td> <td>*fokken</td> </tr> <tr> <td>*etc.</td> <td>*etc.</td> </tr> </tbody> </table>	akkerbouw	veeteelt	*granen	*koeien	*gewassen	*veestapel	*verbouwen	*fokken	*etc.	*etc.
akkerbouw	veeteelt										
*granen	*koeien										
*gewassen	*veestapel										
*verbouwen	*fokken										
*etc.	*etc.										
Controleren	Leerkracht geeft een repetitie over de zaakvaktekst 'akkerbouw en veeteelt'.										

Colofon

De Kwaliteitskaart *Woordenschat De 4-Takt (november 2009)* is samengesteld door Dirkje van der Nulft en Marianne Verhallen is een uitgave van Projectbureau Kwaliteit.

Het Projectbureau Kwaliteit draagt zorg voor de uitvoering van de Kwaliteitsagenda PO Scholen voor morgen.

Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van de PO Raad.

projectbureau kwaliteit

Postbus 85246 – 3508 AE Utrecht
e-mail info@schoolaanzet.nl
www.schoolaanzet.nl